

Toekomstvisie theoretisch deel accountantsopleiding

In deze notitie is een visie op de toekomst van het accountancyonderwijs in Nederland opgenomen. CEA wil met deze toekomstvisie bijdragen aan het debat over de toekomstige inrichting van de (theoretische) accountantsopleiding in Nederland. CEA nodigt stakeholders en overige geïnteresseerden uit om te reageren op deze toekomstvisie.

1. Waarom een toekomstvisie op het accountancyonderwijs van de CEA?

CEA heeft de wettelijke taak om eindtermen voor de accountantsopleiding vast te stellen en toe te zien op de realisatie daarvan in zowel de theoretische opleidingen als de praktijkopleidingen. Aanleiding voor het uitbrengen van een toekomstvisie op de accountantsopleiding ligt enerzijds in de fusie tussen de beide beroepsorganisaties en de consequenties daarvan voor het opleidingstraject. Anderzijds constateert CEA dat de theoretische opleiding tot wettelijk controleur en de functie-uitoefening van accountants steeds verder uit elkaar groeien. Studenten worden in de bestaande accountantsopleidingen primair opgeleid voor het uitoefenen van de functie van wettelijk controleur, terwijl zij die functie in de praktijk niet (meer) vervullen en in veel gevallen zelfs ook niet ambiëren. Dat is een probleem, ook met het oog op de studeerbaarheid van de accountantsopleiding. CEA acht het dan ook gewenst dat studenten een accountantsopleiding kunnen volgen die aansluit bij de beroepsuitoefening die zij ambiëren. Dit vraagt om profilering en differentiatie binnen de accountantsopleiding.

2. Het accountancyberoep in 2020

Wie nadenkt over de accountantsopleiding van de toekomst doet dit vanuit de toekomst van het vak zelf. De rolvulling en verwachtingen omtrent het functioneren van accountants¹ en de toegevoegde waarde die accountants kunnen leveren zijn daarin belangrijke overwegingen. Tevens is de vraag relevant waardoor een accountant zich onderscheidt van andere beroepsbeoefenaren die vergelijkbare diensten aanbieden of kunnen aanbieden.

Het beeld van de accountant als 'alleskunner' is steeds minder realistisch. De accountant draagt eindverantwoordelijkheid en zal waar nodig andere deskundigen inschakelen. Daarnaast zal de accountant zich profileren op een bepaalde vorm van beroepsuitoefening, bijvoorbeeld de accountant als assurance provider of de accountant als adviseur. Ook verdere specialisatie – naar branche of thema – zal zich naar verwachting steeds verder ontwikkelen.

Het onderscheidende kenmerk van de accountant in zijn verschillende hoedanigheden is zijn 'autoriteit'. Die autoriteit ontleent de accountant primair aan zijn onpartijdigheid en deskundigheid. De verwachting is dat dit aspect niet verandert en de kern van de toegevoegde waarde vormt die een accountant levert.

Verder is ook duidelijk dat de karakters verschillen van verschillende 'bloedgroepen' in het vak steeds groter worden. In het middensegment bestaat behoefte aan de accountant in de rol van financieel adviseur en die kwaliteit toevoegt aan de

¹ De term accountant wordt gehanteerd als algemene beroepsaanduiding zonder daarmee vooruit te lopen op de wijze waarop in de nieuwe accountantswet het beroep en de titulatuur zullen worden geregeld.

informatievoorziening zowel intern (bijv. inrichting financiële administratie) als voor externe doeleinden (bijv. samenstellen jaarrekening, ondersteuning kredietaanvraag).

Daarnaast zijn er accountants die zich primair als assurance provider profileren. De verwachting is dat deze zich steeds verder zullen verbreden van assurance over de betrouwbaarheid van financiële informatie naar assurance over de betrouwbaarheid van niet-financiële informatie, compliance-issues maar met name ook de relevantie van informatievoorziening. Daarmee spelen ze in op de maatschappelijke onvrede over accountants die zich teveel juridisch indekken en te weinig de echte vraagstukken behandelen. Assurance over relevantie van informatievoorziening is relatief nieuw en belangrijke vragen daarbij zijn: wie bepaalt wat relevant is en hoe kun je relevantie meten. Ook (een oplossing voor) het aansprakelijkheidsissue speelt daarbij een rol. De accountant zal zeer nadrukkelijk de dialoog met zijn opdrachtgever en de stakeholders moeten aangaan om die relevantie waar te maken. Communicatief vermogen vormt dan ook nog meer dan voorheen een belangrijk onderdeel van zijn competenties.

3. Deskundigheidseisen voor toekomstige accountants

Belangrijke deskundigheidseisen voor accountants in de verschillende hoedanigheden waarin zij optreden zijn:

1. Bedrijfseconomische kennis;
2. Basiskennis van de kernvakgebieden: Audit & Assurance, Bestuurlijke Informatievoorziening (incl. IT-kennis) en Externe Verslaglegging;
3. Beroepsethiek, waaronder: kennis van ethische vraagstukken, professioneel kritische houding, omgaan met dilemma's, analytisch vermogen en communicatieve vaardigheden.

4. Opzet en globale inhoud van de toekomstige accountantsopleiding

Uit het voorgaande leidt de CEA het volgende model af voor de toekomstige inrichting van de theoretische accountantsopleiding:

1. Basisopleiding;
2. Profilering;
3. Differentiatie, en
4. Post-ervaringonderwijs

Deze opzet speelt beter in op de verscheidenheid van rollen die accountants maatschappelijk vervullen en reduceert de eerder genoemde mismatch tussen opleiding en beroepsuitoefening.

Alle accountants volgen in dit model een basisopleiding die in beginsel dezelfde eindtermen omvat. In dit basisdeel wordt meer dan nu aandacht besteed aan de hiervoor genoemde ethische aspecten. Na de basisopleiding volgt een profilering naar ofwel de non-assurance richting of de assurance richting. Na afronding van het gekozen profiel kiest men voor een bepaalde differentiatierichting, waarvan de opleiding tot wettelijk controleur er een is. Nadat iemand is afgestudeerd als beginnend beroepsbeoefenaar start het post-ervaringsonderwijs, voor zover daar behoefte aan bestaat. Het post-ervaringsonderwijs zal zich met name richten op verdere specialisatie naar bijvoorbeeld marktsegment (zoals banken, zorg, corporaties, etc).

Schematisch ziet het nieuwe opleidingsmodel er als volgt uit:

Post-ervarings onderwijs	Post-ervaringsonderwijs bestaande uit: -Verplichte Permanente Educatie -Vrijwillige specialisaties naar bijvoorbeeld marktsectoren								
Differentiatie	MKB-adviseur	Fiscaliteit	Operational audit	IT-audit	Wettelijke controle: -Kernvakgebieden (afronding) -Corporate Governance -Beroepsethiek	
Profilering	Profiel non-assurance met daarin: -Bedrijfseconomische vakgebieden -Recht- en belastingrecht -Beroepsethiek -Adviesvaardigheden					Profiel assurance met daarin: -Bedrijfseconomische- en accountancygerelateerde vakgebieden -Kernvakgebieden (verdieping) -Beroepsethiek			
Basisopleiding	Basisopleiding tot accountant met daarin in ieder geval: -Ondersteunende vakken -Bedrijfseconomische- en accountancygerelateerde vakgebieden -Kernvakgebieden -Beroepsethiek								

Het rood omlijnde traject omvat de eindtermen voor de volledige theoretische opleiding tot wettelijk controleur en geeft de reikwijdte aan van de huidige bevoegdheden van CEA.

Bij een nieuwe opzet van de inrichting van de accountantsopleiding, past ook een andere benadering van het bepalen en beschrijven van de programma-inhoud in de vorm van eindtermen. De wijze waarop de eindtermen voor de te onderkennen vakgebieden worden geformuleerd en de mate van detaillering variëren al naar gelang het belang van de betreffende vakgebieden voor de accountantsopleiding. Voor ondersteunende vakgebieden kan volstaan worden met een globale aanduiding van de relevantie van die vakgebieden voor de accountantsopleiding. Voor de bedrijfseconomische- en accountancygerelateerde vakgebieden is een aanduiding van de relevante onderwerpen en het niveau waarop die moeten worden beheerst voldoende. Voor de kernvakgebieden daarentegen is het noodzakelijk om de eindtermen specifiek te beschrijven, inclusief een aanduiding van het niveau en een norm voor de omvang. Daarnaast acht CEA het noodzakelijk om in de toekomst afzonderlijk eindtermen die zien op de beroepsethiek te formuleren. De toenemende aandacht voor ethische gedragsvraagstukken, waaronder de professioneel-kritische instelling van de accountant, rechtvaardigen dat er in de opleiding meer en explicieter aandacht wordt besteed aan dergelijke vraagstukken.

5. Uitvoerbaarheid toekomstige accountantsopleiding binnen Nederlands onderwijsmodel

De nieuwe structuur van de accountantsopleiding kan in het huidige binaire hoger onderwijsstelsel worden gerealiseerd. Zowel hbo- als wo-instellingen kunnen het nieuwe model vormgeven, maar het lijkt logisch dat instellingen een bewuste keuze maken in de profielen en met name ook differentiaties die zij wensen aan te bieden.

De nieuwe opzet van de accountantsopleiding en de wijze waarop de eindtermen worden vormgegeven, geeft opleidingen enerzijds meer verantwoordelijkheid en anderzijds ook meer ruimte voor invulling van het curriculum van de opleiding tot wettelijk controleur. Het model biedt ook meer mogelijkheden om met een niet-gerichte vooropleiding toegelaten te worden tot uiteindelijk de opleiding tot wettelijk controleur.

6. Hoe ziet het toezicht op de toekomstige accountantsopleiding eruit?

Het toezicht door CEA op de eindtermen is afgestemd op de mate van detaillering van de eindtermen, te weten van globaal, via gericht naar specifiek. De eindtermen van alle vakgebieden, met uitzondering van beroepsethiek, worden op instellingsniveau getoetst. De eindtermen van de beroepsethiek worden getoetst via een landelijk georganiseerd 'slotexamen', waar alle opleidingen verplicht aan deelnemen en waarop specifiek toezicht wordt uitgeoefend door CEA. Het betreft nadrukkelijk geen herhaalde toetsing van de eindtermen van de kernvakgebieden, maar specifiek een toetsing van de beheersing van de eindtermen van met name de kernvakgebieden vanuit beroepsethisch perspectief.

Het toezicht door CEA beperkt zich in beginsel tot het opleidingstraject voor wettelijk controleur. Het is te overwegen om ook voor de andere differentiaties van de accountantsopleiding, gegeven het maatschappelijk belang van de accountantsfunctie, onafhankelijk toezicht vorm te geven. Of het toezicht op andere differentiaties ook door CEA uitgeoefend moet worden, of wellicht door een andere instantie, is open voor discussie.

7. Gevolgen toekomstige accountantsopleiding voor beschermde beroepstitel

Het is niet aan CEA om invulling te geven aan de inrichting van de organisatie van het beroep, noch aan de titulatuur. CEA constateert wel dat de titeldiscussie in het verleden ontwikkelingen binnen beroep en onderwijs heeft geblokkeerd. De huidige titels van AA en RA representeren meerdere dimensies: het is zowel een opleidingstitel, beroepstitel als lidmaatschapstitel.